

Over de kerk van Lettelbert

De kerk van Lettelbert moet in het begin van de 13e eeuw zijn gebouwd. Het is een eenvoudig zaalkerkje dat in de 17^e eeuw zijn huidige vorm kreeg. De kerk was aan de oostzijde aanzienlijk groter. De predikant Albertus Groenman constateerde dit in 1778. (Zie "Lettelbert een klein en gering dorp"). Binnen valt de blauwe kleur van de zoldering op. De preekstoel dateert van 1651 en is versierd met snijwerk in de vorm van blad- en bloemmotieven. De kerk van Lettelbert heeft nooit een orgel gehad. In plaats daarvan staat er een harmonium op de orgeltribune. In 1651 kreeg de kerk een luidklok, gegoten door de Groninger klokkengieter Wilhelmus Jacobus de Frey. De huidige klok dateert uit de jaren '50, omdat het oude exemplaar tijdens de Tweede Wereldoorlog werd gestolen door de Duitsers. De klok uit Enumatil, oorspronkelijk de oude klok van Lettelbert overleefde de oorlog doch is later spoorloos verdwenen. De windwijzer in de vorm van een klimmende leeuw herinnert aan de collatoren van de kerk, de heren van Nienoord. Lange tijd was dit de familie Von Inn und Kniphausen.

Bouwgeschiedenis

De noordwand, die tijdens de laatste restauratie in 1985 van pleisterwerk werd ontdaan, toont sporen van kleine hooggeplaatste romaanse vensters, die in grootte en in plaatsing overeenkomen met die van de kerk van Midwolde. Uit deze bouwsporen mogen we afleiden dat de kerk in het begin van de 13e eeuw te dateren valt. Het is een eenvoudig zaalkerkje dat wellicht aanvankelijk recht gesloten zal zijn geweest, maar nu een veelzijdige koorsluiting heeft. Deze koorsluiting werd waarschijnlijk in het laatst van de 15e of in het begin van de 16e eeuw gemaakt. Voorts is het vrijwel zeker dat de kerk in oostelijke richting langer geweest is. Reeds in de 17e eeuw had de kerk haar huidige vorm. Kaartmateriaal uit die tijd toont dit ingekorte kerkje met zijn dakruiter en zijn veelzijdige koorsluiting, Waarschijnlijk heeft de kerk omstreeks 1650 deze vorm gekregen, toen ze definitief voor de protestantse eredienst in gebruik genomen werd. Het gebouw moet namelijk tussen 1594 en 1650 in een slechte staat hebben verkeerd.

Klok

In 1651 kreeg de kerk ook een luidklok, gegoten door de Groninger klokkengieter Wilhelmus Jacobus de Frey. Deze klok heeft tot circa 1860 dienst gedaan in Lettelbert en werd daarna geschonken aan het kerkgebouw te Enumatil.

Lettelbert kreeg daarna in 1865 een nieuwe klok. De klokken van Lettelbert en die van Enumatil verdwenen echter in de handen van de Duitsers. In de jaren 50 kreeg de kerk weer een nieuwe luidklok.

De zuidwand heeft drie grote spitsboogvensters met eenvoudige traceringen. Op sommige plekken valt te ontdekken dat de ramen naar beneden verlengd zijn. In deze muur valt ons oog op een dichtgezette ingang, afgedekt met een brok rode Bremer zandsteen. Verder zien we in deze wand een toegemetseld klein venster of hagoscoop. Zowel in de noord- als in de zuidmuur heeft de kerk zo'n klein venster gehad. Om de preekstoel een plaats te geven is het oostelijke koorvenster dichtgezet. Een anker en een balkeinde in hoe deze muur laten zien hoe de kansel bevestigd is.

De westwand werd in 1890 geheel opnieuw in machinale Groninger baksteen opgetrokken. De dakruiter rust op een vierkante plattegrond, heeft een onversierde geleding met galmgaten en wordt daarboven bekroond met een naaldspitsje.

De ingang heeft een spitsboog, gevuld met een motief dat waarschijnlijk een stralende zon voorstelt. Door een eenvoudig houten tochtportaal komt men in het schip. Het eenvoudige interieur heeft tijdens de restauratie van 1985 een fraaie kleurstelling gekregen. Opmerkelijk is de blauwe kleur van de zoldering. Deze kleur werd als originele kleur tijdens de restauratiewerkzaamheden ontdekt. De preekstoel is vermoedelijk in 1651 gemaakt, nadat de kerk geheel hersteld was en ingericht voor de protestantse eredienst. Ionische kapitelen sluiten ze naar boven af. Tegen het achterschot bevindt zich een baretknop met een zogenaamd kwabornament..

In het koor naast de preekstoel staat een stuk rode Bremer zandsteen opgesteld. Vermoedelijk is dit een restant van het voormalige altaarblad. Op deze stenen plaat vallen nog drie wijdingskruisjes te ontdekken en aan de zijkant een hostiegat. Deze altaarmensa lag voor de

restauratie als stoepsteen aan de buitenkant voor de deur. Dit overblijfsel uit de katholieke liturgie kreeg daar in de protestantse periode een plaats om letterlijk met de voeten te worden getreden. Tot de inventaris behoort verder een ijzeren stander voor het doopbekken en een zilveren avondmaalsbeker uit 1659. De kerk van Lettelbert heeft nooit een orgel gehad. Op de orgeltribune staat een harmonium met twee klavieren en pedaal om de zang van de gemeente te begeleiden.

Aan de zuidzijde van de kerk ligt het graf van de molenaar Egbert Switters. Zijn graf wordt gedekt door een steen waarop een molen staat uitgebeiteld.

Omgeving

Lettelbert is altijd een klein dorp geweest, want de naam moet zijn afgeleid van 'Lutje Buurt'. Toen de kolonisten vanuit Friesland of Noord-Drente omstreeks de 10e eeuw deze zandrug gingen bevolken, zullen ze waarschijnlijk dit smalle oostelijke uiteinde het laatst in gebruik hebben genomen. Maar hoewel dit dorp over weinig cultuurgrond beschikte, was deze plaats toch goed bereikbaar. Door het laagveen aan weerszijden van deze zandrug liepen twee riviertjes. Aan de zuidzijde doorsneed het riviertje de Leke het veen en aan de noordzijde waar nu de autoweg ligt, stroomde De Gave. Het riviertje De Leke legde de grondslag voor het Leekstermeer en De Gave bood een verbinding over water met de buitenwereld, zoals de stad Groningen. Verder had Lettelbert een verbinding via de zandrug met de overige dorpen van het Vredewold met Friesland en met Noord-Drente.